

Exploring the Childhood Neighborhoods: A Study of Adults' Childhood Experiences (A Case Study: The City of Sanandaj)

Nina Ghaslani, faculty of architecture and urbanism, Shahid Beheshti University

Azadeh Aghalatif*, Assistant professor, Department of Architecture, faculty of architecture and urbanism,
Shahid Beheshti University

Marjansadat Nemati Mehr, Associate professor, Department of Planning and Designing Biological Complex,
Faculty Of Architecture and Urbanism, Shahid Beheshti University

Hamid Nadimi, professor, Department of Architecture, faculty of architecture and urbanism, Shahid Beheshti
University

Received: 18 March 2025

Received hn revised form: 19 May 2025

Accepted: 6 June 2025

p.p: 178 – 203

[https://doi.org/ 10.22034/ispdrc.2025.2056241.1174](https://doi.org/10.22034/ispdrc.2025.2056241.1174)

ABSTRACT

One of the key environments shaping a child's growth and identity is the neighborhood a space they step into after leaving the home, where the initial stages of socialization occur. While researchers have long emphasized the importance of a child's connection with their neighborhood and the impact of environmental factors on their behavior, learning, creativity, and development, recent decades have seen a decline in children's presence in outdoor spaces. This reduction has consequently limited the interaction between children and their neighborhoods.

This article aims to explore the defining features of what individuals refer to as their "childhood neighborhood." Discussing childhood environments in detail offers valuable insights into their quality. By recognizing the profound influence of childhood on adult life, this study seeks to uncover the attributes that make a neighborhood memorable from the perspective of those who once actively engaged with it. To achieve this, in-depth interviews were conducted with 30 adults who spent their childhood in the city of Sanandaj. The interview transcripts were then coded and analyzed using thematic analysis and MAXQDA22 software. The findings highlight that neighborhoods play a significant role in adults' recollections of childhood environments. From their perspective, childhood neighborhoods are characterized by six key elements: security, sensory richness, childhood base, mystery, walkability and cyclability, and compatibility with nature with nature .

Keywords: Neighborhood, Childhood, Adulthood, Memory, Thematic Analysis, Sanandaj.

Extended Abstract:

Introduction

According to Erikson and Bronfenbrenner, the ecological and social environments during childhood have a profound impact on an individual's growth and memories. In the past, neighborhoods played a significant role in social interactions and creating childhood memories. However, modern social and urban changes—such as rapid urbanization and the spread of technology—have weakened this role. These transformations have confined children's interactions to their homes, turning childhood experiences into more passive activities. Research suggests that memories of childhood places influence life quality and a sense of belonging in adulthood. In this study, the childhood neighborhoods of adults from Sanandaj were examined to identify prominent characteristics of these spaces and provide recommendations for creating perdurable environments and also suitable for children. Sanandaj, with its unique physical structure, was chosen as an ideal context for this research. The ultimate goal is to offer urban planners and designers fresh perspectives for crafting spaces that remain etched in children's minds while fostering their social growth.

Methodology

The research methodology employed a qualitative approach based on thematic analysis, deemed appropriate for identifying the characteristics of childhood neighborhoods from the perspectives of adults who experienced these environments. Data was collected through 30 in-depth interviews using purposive sampling. The sampling criteria included being born and having spent childhood in Sanandaj, diversity in age and neighborhood types, and active participation in the neighborhood during childhood. Data analysis involved coding and was carried out using the MAXQDA22 software. Additionally, the researcher conducted field visits to the spaces mentioned by participants or similar environments for validation purposes by observing and documenting them. To strengthen the connection between the data and child psychology theories, feedback from experts in this field was incorporated, aligning the final findings with scientific principles and key concepts of child psychology.

Results and discussion

The study explores the rich and diverse meanings of childhood neighborhoods based on seven themes: security, sensory richness, childhood home, mystery, walkability and cyclability, and compatibility with nature. Nature, including parks and green spaces, played a vital role in fostering children's emotional and social development. Sanandaj's geographical features, like sloped alleys, offered both thrilling experiences and limitations. Safety, enhanced by car-free alleys and residential complexes, encouraged outdoor play and physical health. Elements such as stairways and cozy corners supported play and interaction, while walkable environments strengthened social bonds and created lasting friendships. Mystery and sensory richness further enriched experiences through curiosity and sensory connections, like sights, sounds, and scents. Activities like cycling through alleys, despite challenges, provided cherished childhood memories.

Conclusion

This study aimed to investigate the characteristics of childhood neighborhoods based on the narratives of adults in Sanandaj. The results showed that neighborhoods played a prominent role in individuals' childhood memories, and the extracted model included 6 main categories: security, sensory richness, childhood home, mystery, walkability and cyclability, and compatibility with nature. Among the frequently cited factors, parks and green spaces had a special place due to their connection with nature and creating pause. Also, the specific conditions of the land slope and the hill of Sanandaj had high effect on childhood memories. In examining the types of neighborhoods, 3 types of neighborhoods were identified: old, new, and residential complexes, among which the category of sensory richness was not observed in the residential complexes. The analyses show that old neighborhoods, with a stronger presence of children and rich sensory experiences, were more prominent than other neighborhoods. It is suggested that future research, considering local characteristics and culture, provide practical results for designing child-friendly cities and examine the relationship between childhood memories and children's current experience in more depth.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

انجمن علمی برنامه‌ریزی و طراحی شهری ایران

تبیین محله کودکی؛ جستاری در تجربیات کودکی بزرگسالان (مطالعه موردی: شهر سنندج)

۱. قصلانی، نینا ۲. آقالطیفی، آزاده* ۳. نعمتی‌مهر، مرجان السادات ۴. ندیمی، حمید

گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران*
گروه برنامه ریزی و طراحی مجتمع زیستی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

تاریخ ارسال: ۱۴۰۳/۱۲/۲۸ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۲/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۶ ص.ص ۱۷۸-۲۰۳

<https://doi.org/10.22034/ispdrc.2025.2056241.1174>

چکیده:

یکی از محیط‌های کودکی حائز اهمیت و مؤثر بر رشد و هویت کودک، محله است، محیطی که کودک بعد از خانه بدان وارد شده و آغازین قدم‌های اجتماعی شدن وی در آن انجام می‌شود. با وجود تأکید پژوهشگران حوزه‌های کودک بر ضرورت ارتباط کودکان با محله و تأثیر عوامل محیطی بر رفتار، یادگیری، خلاقیت و رشد کودکان، شواهد طی چند دهه اخیر حاکی از کاهش حضور کودکان در فضاهای بیرون خانه و به تبع آن کاهش تعامل کودک و محله است. هدف مقاله حاضر ارائه ویژگی‌های محله‌ای است که افراد از آن با نام محله کودکی یاد می‌کنند. با جزئیات صحبت کردن درباره محیط کودکی یکی از سرنخ‌هایی است که کیفیت این محیط‌ها را آشکار خواهد کرد؛ لذا پژوهش با پذیرش اهمیت کودکی در زندگی بزرگسالان، در واقع می‌خواهد بداند آنچه که افراد به‌عنوان محله کودکی می‌شناسند که روزی در آن حضور فعال داشته‌اند و اکنون نیز در یادشان مانده، چه ویژگی‌هایی داشته است. براین اساس با ۳۰ بزرگسال که کودکی‌شان در شهر سنندج سپری شده است، مصاحبه عمیق صورت گرفته و متن مصاحبه‌ها با روش تحلیل مضمون و با بهره‌گیری از نرم‌افزار MAXQDA22 کدگذاری و تحلیل شده است. نتایج نشان می‌دهد محله‌ها، محیط‌هایی قابل توجه در خاطرات بزرگسالان از محیط‌های کودکی بوده و محله کودکی از نگاه آنها با ۶ مقوله امنیت، غنای حسی، قرارگاه کودکی، رمز آمیزی، پیاده و دوچرخه مداری و همساز با طبیعت معرفی شده است.

واژگان کلیدی: محله، کودکی، بزرگسالی، خاطره، تحلیل مضمون، سنندج

۱- مقدمه

به‌زعم اریکسون (۱۹۵۹) در نظریه رشد شخصیت و برون‌نبرنر (۱۹۹۴)، در نظریه مدل زیست‌بوم‌شناسی، یکی از مهم‌ترین تأثیرات دوران کودکی بر انسان، محیط زیستی و اجتماعی است که در آن زندگی می‌کند. کودکان و محیط آنان به‌گونه‌ای درهم‌تنیده شده‌اند که نمی‌توان هیچ‌یک را بدون ارجاع به دیگری به‌درستی درک کرد (Bronfenbrenner, 1992). فضای بیرونی دوران کودکی، به‌عنوان محرکی قوی و حیاتی برای رشد کودک شناخته شده است. در میان حوزه‌های کودکی، خانه مهم‌ترین مکان محسوب می‌شود؛ باین‌حال، مدرسه و فضاهای بازی محله در فرایند اجتماعی شدن از منظر رشد کودک اهمیت بیشتری می‌یابند (Proshansky and Fabian 1987). محیط‌های بیرون از خانه نه‌تنها در تجربه‌های واقعی کودکان، بلکه در حافظه بلندمدت دوران کودکی نقش اساسی ایفا می‌کنند (Riehl, 2020).

محله‌ها به‌عنوان زمینه‌های مهم اجتماعی شدن و رشد کودکان شناخته می‌شوند، چرا که کودکان برای تعاملات اجتماعی و شبکه‌سازی همسالان، بیشتر به محیط اطراف خود متکی هستند (Anderson et al., 2014; Morris et al., 2018). محله، به‌عنوان یکی از واحدهای اصلی ارتباط فرد با شهر (Olsen et al., 2019) و نخستین فضایی که کودکان از طریق آن با جهان خارج از خانه مواجه می‌شوند (Hashim et al., 2019)، نقش مهمی در رفتار، ادراک و تجربیات آنان ایفا می‌کند و همچنین باعث تقویت تعاملات اجتماعی، ارتقای روابط همسایگی و تعامل کودکان با یکدیگر می‌شود (Harvey & Aultman-Hall, 2016; Marzi & Reimers, 2018; Masoumi et al., 2020; Minh et al., 2017). علاوه بر این، ارتباط میان سلامت فیزیکی و محله‌ها طی چندین دهه مورد بررسی قرار گرفته است (Diez Roux & Mair, 2010; Rollings et al., 2015).

در گذشته، محله‌ها نه‌تنها مکانی برای سکونت، بلکه فضایی پویا و سرزنده بودند که کودکان در آن‌ها حضوری پررنگ داشتند. بازی در کوچه‌ها، تعاملات روزمره با همسایگان و خلق خاطرات جمعی بخشی جدایی‌ناپذیر از کودکی نسل‌های پیشین بود. اما با گذر زمان و تغییرات گسترده در ساختارهای اجتماعی و شهری، حضور کودکان در محله‌ها به طرز قابل‌توجهی کاهش یافته است. عواملی همچون شهرنشینی سریع، افزایش نگرانی‌های امنیتی، کاهش فضاهای بازی و گسترش استفاده از فناوری‌های دیجیتال، نقش محوری محله‌ها در زندگی کودکان را تضعیف کرده‌اند. امروزه، تغییرات سبک زندگی و امکانات مدرن باعث کاهش تعامل افراد با محیط پیرامون نسبت به گذشته شده است. تحولات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی، به همراه تغییرات سریع در ساختار کالبدی کلان‌شهرها، نظم و مناسبات محله‌ای را دستخوش تغییرات اساسی کرده است (میکانیکی و آرزومندان، ۱۳۹۳). به نظر می‌رسد که این تحولات، روابط کودکان را محدود به محیط خانواده کرده و تجربه دوران کودکی را از یک فعالیت کنشگرانه و بیرونی به روابطی منفعل و درون‌گرایانه تبدیل کرده است (شجاعی و همکاران، ۱۴۰۲).

دوران کودکی به‌عنوان دوره‌ای خاص است که طی آن فرد خودآگاه‌تر می‌شود و در تلاش برای درک هویت منحصربه‌فرد خویش است. بزرگسالان اغلب دوران کودکی را از طریق خاطرات مکان‌ها و رویدادهای مرتبط باسازی و مرور می‌کنند، چرا که درک دوره‌های زمانی به‌صورت انتزاعی دشوار است (Marcus, 1992). شیوه‌هایی که افراد درباره محیط دوران کودکی خود صحبت می‌کنند، کیفیت آن را آشکار می‌سازد. حتی اگر تجربه یک بزرگسال از مکانی با تجربه کودکی وی متفاوت باشد، طرح‌واره‌های ذهنی بزرگسالان نتیجه‌ای انباشته از تجارب و دانش مفهومی دوران کودکی هستند (Riehl, 2020). آگاهی از احساس افراد نسبت به محیط‌های کودکی و ویژگی‌های آن می‌تواند به طراحان و برنامه‌ریزان در ایجاد فضاهای پایدار و دلپذیر برای آینده کمک کند. تحقیقات کلر کوپر مارکوس درباره طرح‌های حافظه نشان می‌دهد که مکان‌های کودکی به‌عنوان تصاویری قدرتمند، از طریق خاطرات، رؤیاها و کارهای خلاقانه بزرگسالان طنین‌انداز می‌شوند (Marcus, 2006; Marcus & Francis, 1997). این دیدگاه در کتاب «مکان‌های ویژه کودکان» دیوید سوپل نیز که معنای مکان‌های دوران کودکی را بررسی می‌کند، به طور گسترده مورد استفاده قرار گرفته است. مکان دوران کودکی که در حافظه بزرگسالان نقش می‌بندد مستقیماً با کیفیت زندگی مرتبط است. اگر اهمیت محیط فیزیکی در رشد کودک را بپذیریم و بر قدرت انباشت تدریجی تجربه در یک مکان توافق داشته باشیم، نمی‌توان بر ضرورت ارتقای کیفیت مکان در دوران کودکی بیش از حد تأکید کرد. مهم‌تر از همه، گزارش شده است که ایجاد حس مکان به

پیوند قبلی با محیط اطراف در دوران اواسط کودکی بستگی دارد. حس مکان متولد شده در دوران کودکی به حس مکان بزرگسالی تبدیل می‌شود که منجر به تعهد برای حفظ یکپارچگی جوامع می‌شود (Rieh, 2020). این موضوعات، ضرورت بازشناسی محله کودکی را آشکار می‌سازد. مراد از محله کودکی در این مقاله، ادراک ذهنی و تعریفی است که افراد از محله کودکی خود دارند. موضوع تعریف ذهنی محله در مطالعات مرتبط با محله و مطالعات اجتماعی سابقه‌ای دیرینه دارد و پژوهشگرانی نیز از روش ذهنی و برداشت تجربه ساکنین از محله دفاع کرده‌اند (Guest & Lee, 1984; Hunter, 1974; Lee & Campell, 1997)؛ لذا در این پژوهش هیچ مرز مشخصی برای محله در نظر گرفته نشده است؛ چرا که هدف این است که ویژگی‌های آن از لابه‌لای تجربیات افراد کشف شود. این مقاله در تلاش است با مرور تجربه‌های گذشته، به این پرسش پاسخ دهد که محله‌های کودکی از منظر بزرگسالان سنندجی چه ویژگی‌هایی دارند و در گونه‌های محله‌های اشاره‌شده چه ویژگی‌هایی برجسته تر هستند. شهر سنندج، با ساختار کالبدی منحصربه‌فرد و تپه‌های متنوع، مشهور به شهر هزار تپه (بهرامی و همکاران، ۱۳۹۲)، به‌عنوان زمینه انجام این پژوهش انتخاب شده است. این پژوهش، باهدف بازشناسی ویژگی‌های محله‌های کودکی از منظر بزرگسالان، به برنامه‌ریزان و طراحان شهری دیدگاهی نوین ارائه می‌دهد تا محیط‌هایی ماندگار در ذهن و مناسب برای کودکان خلق کنند.

۲- پیشینه تحقیق

تمرکز پژوهش حاضر از یک‌طرف بر محله، کودک و محله کودکی است و از طرف دیگر نحوه نگاه به موضوع از طریق روایات بزرگسالان از محله‌های کودکی مورد توجه است؛ از این‌رو، در پیشینه تحقیق، مطالعاتی مورد بررسی قرار گرفتند که به موضوعات فوق پرداخته باشند.

موضوع کودک و محله در پژوهش‌های داخلی و خارجی بسیاری مورد توجه قرار گرفته و در حوزه‌های موضوعی متفاوتی به آن پرداخته شده است. در پژوهش‌های خارجی بیشترین حجم مطالعات در این زمینه در ارتباط با محله و سلامت کودک (Zhang et al., 2022; Ucci et al., 2022) حرکت مستقل کودک (Zhou et al., 2022; Duffy et al., 2024)، محله و ارتباط با طبیعت (Ji et al., 2022)، محله و بازی کودک (Larrea et al., 2019; Parent et al., 2021) است. همچنین مطالعات بسیاری بر اهمیت محله و مزایای تعامل با محیط محله پرداخته‌اند. به برای مثال یون در رساله دکتری خود بر اثرات محله بر کودکان و اثرات بلندمدت آن بر بزرگسالان پرداخته است (Yun, 2021). در پژوهش‌های داخلی بیشترین تمرکز بر مفاهیم شهر دوستدار کودک در محله است (Farzad Behtash & Sarlak, 2021; Karimi & Jaliliasdrabad, 2021; Bashiri et al., 2024). برخی پژوهش‌ها به طور خاص بر برخی حوزه‌های مسکونی تمرکز کرده‌اند. به‌عنوان مثال مجدی‌کفشگری و نظیف (۱۴۰۱) در پژوهش خود شناسایی و ارزیابی عوامل کالبدی مؤثر بر قابلیت حضورپذیری فضای باز مجتمع‌های مسکونی برای کودکان پرداخته و نشان دادند که حضورپذیری فضای باز به‌وسیله چهار عامل جهت‌گیری، خوگیری، خاطره‌انگیزی و یگانه‌پنداری قابل‌سنجش است و مؤلفه‌های ویژگی تعلق مکان و خاص مکان در توالی نشانه‌ها در جهت‌گیری و شفافیت فضایی، رویدادها و فعالیت و معنای مکان در خاطره انگیزی و تغییرات کالبدی و شناخت حدود مکان در خوگیری بیشترین تأثیر را بر حضورپذیری دارند. زارعی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش خود به بررسی محله کودک محور در بافت‌های سنتی و جدید شهر سنندج با تأکید بر عوامل کیفی پرداخته‌اند و نشان داده‌اند که محله برنامه‌ریزی‌شده به نسبت محله ارگانیک کیفیت مطلوب‌تری دارد.

از طرفی رجوع به روایات بزرگسالان از محیط و به طور خاص محیط‌های کودکی در پژوهش‌های داخلی و خارجی بسیاری مورد توجه قرار گرفته است. بیشتر پژوهش‌ها به تأثیرات محیط کودکی بر بزرگسالی افراد پرداخته و تعداد اندک و معدودی تأکیدشان بر خود محیط کودکی بوده و آن تعداد نیز به استخراج ویژگی‌های آن محیط‌ها و یا شناخت محیط‌های کودکی و ویژگی‌های آنها نپرداخته‌اند. لوکاشوک و لینچ (۱۹۵۶) در پژوهش خود به بررسی نحوه واکاوی خاطرات کودکی از شهر، تأثیرات محیط فیزیکی بر احساسات افراد و ارتباط آن با طراحی شهری پرداخته‌اند. سوبل (۱۹۹۰) باهدف بررسی خاطرات بزرگسالان از مکان‌های ویژه دوران کودکی و بررسی اهمیت این مکان‌ها در رشد بزرگسالان، اثرات مکان کودکی بر بزرگسالان را بررسی کرده است. سبا (۱۹۹۱) در پژوهش خود به بررسی ارتباط عمیق بین منظره‌های کودکی و تأثیر آن‌ها بر روی خاطرات بزرگسالان و نگرش کودکان به

تبیین محله کودکی؛ جستاری در تجربیات کودکی بزرگسالان...

محیطزیست پرداخته است. مارکوس (۱۹۹۲) ضمن بررسی تأثیرات و ارتباطات بین محیطهای فیزیکی و خاطرات محیطی در زندگی انسانها، به طور خاص به مکان کودکی اشاره نشده و تمرکز بر بزرگسالی است. هدف پژوهش داوینینگ (۲۰۰۳)، بررسی تأثیر خاطرات مکانها بر شناخت خود و ارتباط با جامعه است و چگونگی ارتباط بین خاطرات مکانی با هویت فردی و ارتباط با گذشته و آینده را نشان داده است. وی در این پژوهش بر تأثیرات خاطره بر طراحی و نقش خاطرات و تجربیات گذشته در ایجاد طراحیهای نوآورانه و معنی‌دار تأکید کرده است. لویکا (۲۰۰۸) نیز در پژوهش خود تحت عنوان دل‌بستگی مکان، هویت مکان و خاطره مکان به بررسی اهمیت مکان در شکل‌دهی به هویت‌های فردی و جمعی می‌پردازد و نقش حافظه جمعی در این فرایند پرداخته و به طور خاص به مکان کودکی اشاره نشده و تمرکز بر بزرگسالی است. در پژوهش‌های داخلی نیز دانش‌پور و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی رابطه کودکان با محله در محله‌های سنتی و جدید و ارائه نتایجی به‌منظور ارتقای جایگاه محله در شهر ایرانی - اسلامی را مقایسه کرده‌اند. این پژوهش تا حدودی سعی کرده است که بر مکان کودکی در خاطرات بزرگسالان تأکید کند و چهار زمینه ارتباط کودک و محله را معرفی کرده است: بازی و مکان‌های بازی، طبیعت، خدمات و تسهیلات و منظر. در پژوهش دیگری، ایرجی و همکاران (۱۴۰۲) به بازتعریف مفهوم حس مکان دوران کودکی و شناخت مؤلفه‌های حس مکان کودکی افراد نسبت به بناهای دوران کودکی پرداخته‌اند. در این پژوهش نیز تأکید بیشتر بر بزرگسالی و ذائقه معماری است، گرچه به بناها و حس مکان کودکی افراد نیز اشاراتی داشته است. شجاعی و همکاران (۱۴۰۲) در بررسی تحولات محله‌های شهری و تجربه دوران کودکی مادران و دختران به این نتیجه رسیدند که در اثر تغییرات کالبدی و دگرگونی در مناسبات اجتماعی، تجربه زیسته والدین با کودکان تفاوت بنیادی پیدا کرده است؛ تفاوتی که در تربیت و شخصیت متفاوت پدیدار می‌شود. در مطالعه دیگری که تشابه اندکی با پژوهش حاضر دارد (Ghorashi et al., 2015)، به بازتعریف مفهوم محله در ذهن ساکنان پرداخته است و سه درون‌مایه اصلی هویت‌بخشی، سرمایه اجتماعی و امر ذهنی برای تعریف محله ارائه شده است.

شواهد حاکی از آن است که پژوهش‌های متعددی تاکنون به بررسی اهمیت محله کودکی و نقش آن در رشد و هویت‌یابی کودکان پرداخته‌اند. این مطالعات به طور عمده بر جنبه‌های مختلف محیط‌های کودکی، از جمله تأثیرات کالبدی و اجتماعی، متمرکز بوده‌اند و اهمیت محله‌ها را به‌عنوان بسترهای مهم تعاملات و تجربیات کودکان بر جسته کرده‌اند. با این حال، آنچه در این پژوهش وجه تمایز ایجاد می‌کند، تمرکز بر استخراج ویژگی‌های محله کودکی از دریچه تجربیات و روایت‌های بزرگسالانی است که این محیط‌ها را تجربه کرده‌اند. این رویکرد، با بهره‌گیری از تحلیل عمیق روایت‌ها، تلاش دارد تا تصویری دقیق‌تر و مبتنی بر تجربه شخصی از محله کودکی ارائه دهد؛ تصویری که در مطالعات پیشین کمتر به آن پرداخته شده است.

۳- مبانی نظری

هویت فردی افراد به‌شدت تحت تأثیر مکان‌هایی است که در دوران کودکی بخش زیادی از زمان خود را در آن سپری می‌کنند؛ این فضاها نقشی اساسی در شکل‌گیری درک آنها از خود ایفا می‌کنند. (Chawla, 1992). محیط‌فیزیکی نقش اساسی در حمایت از فعالیت‌های مختلف کودکان در فضای باز دارد (Cordero-Vinueza et al., 2023). با تقویت امنیت، اشتیاق کودک بر ای‌شکرت در فعالیت‌های بیرون از خانه افزایش یافته و منجر به بهبود سلامت فیزیکی او می‌گردد. ایمنی یکی دیگر از ویژگی‌های محیطی است که کودک را به استفاده فعالانه از محیط تشویق می‌کند (Masoumi et al., 2020; Tyagi & Raheja, 2020). چون که دنیای اطراف کودکان بیشتر مختص بزرگسالان است، آنها از طریق بازی تلاش می‌کنند فضایی ویژه برای خود بسازند (Alexander, 2018). یکی دیگر از ویژگی‌های محیطی، مقیاس انسانی است. مقیاس انسانی به ویژگی‌ها و جزئیات فرمی اشاره دارد که هماهنگ با ویژگی‌های بدنی چون قد و سرعت‌گام‌های پیاده‌افراد ادراک شود (Ewing & Handy 2009). قابلیت محیطی یکی دیگر از عوامل اساسی در خلق فضای دوستدار کودک است که به کودکان این امکان را می‌دهد تا هنگام فعالیت در محیط عاملیت و کنشگری داشته باشند (Alparone & Pacilli, 2012; Chawla, 2007; J. Loebach & J. Gilliland, 2016; J. E. Loebach & J. A. Gilliland, 2016). موجب می‌شود که باهدف کشف محیط اطراف خود و به واسطه ادراک از طریق پنج حس، شناخت عمیق‌تر و لذت‌بخش‌تری از

فضا، رویدادها و عناصر آن به دست آورند (Ramioul et al., 2020). موضوع بعدی در ارتباط با مکان‌های کودکان، طبیعت است؛ آب و فضاهای سبز به کشف محیط از جانب کودکان و همچنین غنای حسی آنها کمک می‌کنند (Alparone & Pacilli, 2012; Chawla & Hefi, 2002; Kytta, 2004; Ramioul et al., 2020; Tyagi & Raheja, 2020). تناسب فضایی مناسب کودکان در کارایی این فضاها و رفتار محیطی آنها تأثیر دارد. هرچه مقیاس فضا با کودک متناسب‌تر باشد، محیط بیشتر علاقه و توجه کودک را جلب کرده و برایش جذاب‌تر خواهد شد (Flouri et al., 2014). رابطه معناداری میان ویژگی‌های فرمی خیابان‌های محلی و تحرک کودکان وجود دارد (Masoumi et al., 2020). موضوع دیگر در رابطه با محیط کودکان و حرکت مستقل کودک اهمیت موضوع پیاده و کیفیت مسیرهای عابر پیاده است (Fonseca et al., 2020). در ادامه محله به‌عنوان یکی از مهم‌ترین محیط فیزیکی که کودک با آن در ارتباط است، بررسی خواهد شد. پیش از آن تعریف کودک و کودکی که در این پژوهش مدنظر است ارائه شده است.

۱-۳- کودک و کودکی

طبق تعریف فرهنگ معین، کودک به معنای صغیر، کوچک، فرزندی که به بلوغ نرسیده و یا طفل آورده شده است (معین، ۱۳۸۱). در فرهنگ میراث آمریکایی نیز مراد از کودک شخصی است که بین تولد تا دوران بلوغ قرار دارد (Murphy, 2001). تعاریف متعددی برای دوران کودکی توسط نظریه‌پردازان حوزه‌های مختلف مطرح شده است. کودک در بازه سنی ۶ تا ۱۲ سال در کنار تربیت رسمی در مدرسه، رسانه‌های جمعی و پرورش در خانه، بیشترین تماس را با محیط بلافصل از خانه دارد (پارسا و همکاران، ۱۳۹۸). در ایران طبق تبصره ماده ۱۲۱۰ مصوب سال ۱۳۶۰، کودک فردی است که بالغ نشده باشد. لذا سن بلوغ برای پسران ۱۵ سال تمام و برای دختران ۹ سال تمام قمری است (قانون مدنی جمهوری اسلامی، ۱۳۶۰). در رابطه با تبیین دوران کودکی چندین رویکرد وجود دارد. در رویکرد اول، کودک موجودی منفعل است که برای انسان شدن نیاز به آموزش از طریق دیگران دارد و وابسته به بزرگسالان است. در رویکرد دوم، کودک یک شخص با ذهنیت و برداشت‌های خود از جهان پیرامون است. در رویکرد سوم کودکان را مستقل از جامعه بزرگسال فرض می‌شوند؛ کودکان به‌عنوان فعالان اجتماعی با تجربیات و درک از خودشان مطرح هستند؛ کودکان در جامعه مشارکت می‌کنند و زندگی اجتماعی و فرهنگی خود را تغییر می‌دهند؛ و رویکرد چهارم که بر بخش‌های حقوق مشارکتی کودکان تأکید دارد (Christensen & Prout, 2002). رویکرد سوم، به دلیل تمرکز بر عاملیت و کنشگری کودکان، دیدگاهی مناسب برای تحلیل خاطرات و تجربه‌های آنان از محله‌های کودکی ارائه می‌دهد. پژوهش حاضر نیز بر همین رویکرد استوار است و تلاش دارد تا خاطرات بزرگسالان از این تجربه‌ها را تحلیل کند. مراد از تجربیات دوران کودکی به معنای حضور، ارتباط و فعالیت کودک در فضای خارج خانه و محله است. به‌نوعی، مراد از تجربه دوران کودکی در محله، هر آن چیزی است که با ارتباط و نوع ارتباط با محیط بیرون از خانه و فضای کوچه و محله در پیوند باشد و فرد بزرگسال آن را به یاد آورده و روایت می‌کند.

۲-۳- محله و کودک

محله یکی از عناصر اصلی کالبد شهری و عامل حفظ تعادل زندگی اجتماعی در شهرها است (Madrid-Solorza et al., 2023). محله‌ها از دیرباز به‌عنوان هسته اصلی کالبد شهرها و مهم‌ترین اجزای عملکردی جغرافیایی شهرها محسوب می‌شده‌اند (مالکی‌مقدم و همکاران، ۱۴۰۳). محله قلمرویی اجتماعی-فضایی برای حضور، روابط اجتماعی و حضور ساکنین فراهم می‌کند. در نگاهی ایده‌آل، حس خانواده‌ها به محله مانند حس آنها به خانه است. از نظر اجتماعی، محله از همبستگی، تجمع و معاشرت افراد به وجود می‌آید (حیدری و طارمی، ۱۳۹۹). محله عبارت است از خانه‌های مجاور هم در یک همسایگی خاص (قاسمی، ۱۳۹۷). همسایگی، به‌عنوان یک حوزه جغرافیایی خاص و شامل مجموعه‌ای از شبکه‌های اجتماعی می‌شود. همسایگی، فضایی واحد است که در آن تعامل چهره‌به‌چهره و برخورد اجتماعی رخ می‌دهد (Kuyvenhoven & Boterman, 2021). محله قسمت نسبتاً بزرگی از شهر است که خصوصیات مشابه و یکدست دارد. این خصوصیات در سرتاسر محله ادامه دارد و با پایان محله، قطع می‌شود. هر اندازه این وجوه

تبیین محله کودکی؛ جستاری در تجربیات کودکی بزرگسالان...

تشابه بیشتر باشد محله وحدت بیشتری خواهد داشت (لینچ، ۱۳۹۷). محله از تجمع، پیوستگی، معاشرت، روابط محکم همسایگی و اتحاد غیررسمی میان گروهی از مردم به وجود می‌آید (شکوئی، ۱۳۹۲). محیط‌های محلی مکان‌هایی هستند که کودکان در آن تجربیات روزمره را می‌سازند (Chawla, 2001). پیدایش مفهوم محله تاریخچه‌ای طولانی در نظام شهرنشینی دارد و ریشه در ارتباطات اجتماعی و زندگی جمعی مردم دارد (Smith, 2010). بررسی‌ها نشان می‌دهد محله محیطی بامعنا برای زندگی روزمره است (Talen, 2018). در تعریف محله تنوع زیادی به چشم می‌خورد که ناشی از تلاش رشته‌های مختلف در تعریف این مقوله است. محله، می‌تواند از ابعاد مختلف ذهنی، ادراکی، اجتماعی، روان‌شناسی و سیاسی تعریف شود. اغلب متخصصان در تعریف خود یا بر عوامل فیزیکی و کالبدی محله و یا بر عوامل فرهنگی و اجتماعی تأکید کرده‌اند که ناشی از ماهیت اجتماعی و کالبدی محله است (Rabani & Vahida, 2006). محله‌ها برای کودکان اهمیت زیادی دارند؛ زیرا اولین مکان‌هایی هستند که کودکان با جهان ارتباط برقرار می‌کنند (Hashim et al., 2019). یک محله با کالبد باکیفیت می‌تواند بر رشد ذهنی، اجتماعی و هوشی کودک تأثیر مثبت داشته باشد (Woolcock et al., 2010). مهارت‌های جسمی، عاطفی، اجتماعی و شناختی کودکان در محیط محله هنگام بازی از طریق تعامل با محیط، یادگیری و تعامل با دیگران رشد می‌کند. کاهش چنین فعالیت‌هایی ممکن است اثرات منفی قابل توجهی بر رشد سالم کودکان داشته باشد (Kytta, 2004; J. Loebach & J. Gilliland, 2016; J. E. Loebach & J. A. Gilliland, 2016) و می‌تواند حقوق اولیه خود مانند حق کشف دنیای اطراف خود را به‌صورت ایمن و مستقل انجام دهند. با بازی در محله، کودکان نه تنها می‌توانند سلامت خود، بلکه مهارت‌های اجتماعی، تعامل و رفاه ذهنی را نیز بهبود می‌بخشند (Carson et al., 2016; Kemple et al., 2016; Nicksic et al., 2017; Woolcock et al., 2010). محله همچنین به‌عنوان یک جامعه به کودکان اجازه می‌دهد تا احساس تعلق، هویت، غرور، مسئولیت و مالکیت را به‌عنوان اعضای جامعه تجربه کرده و در خورد پرورش دهند (Percy-Smith and Malone, 2001).

۴- روش‌شناسی پژوهش

۴-۱- روش تحقیق

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کیفی است. به دلیل تمرکز این نوع پژوهش بر تجربیات زیسته افراد، به طور اساسی برای بررسی معنایی که افراد بر ساختارهای زندگی یا حرفه خود، رویدادها و فرایندها قرار می‌دهند، مناسب است (Miles & Huberman, 1994). پژوهشگر کیفی به دنبال کسب درکی از معناهای الصاقی به برداشت‌های افراد و عمل‌های آنها به واسطه خواندن، شنیدن و یا مشاهده، در مورد احساسات، اندیشه‌ها، ارزش‌ها، باورها و پیش‌فرض‌های آنها است (Creswell & Poth, 2016). پژوهش با روش تحلیل مضمون (تحلیل تماتیک) انجام شده است؛ این روش با انجام کدگذاری و طبقه‌بندی داده‌ها، تجربه‌های شرکت‌کنندگان را مورد بررسی قرار می‌دهد (Braun & Clarke, 2006). روش تحلیل مضمون به دلیل توانایی آن در شناسایی الگوهای معنادار در روایت‌ها، ابزاری مناسب برای کشف ویژگی‌های محله کودکی از دیدگاه بزرگسالانی است که این محیط‌ها را تجربه کرده‌اند. این تحقیق سعی می‌کند محله کودکی را با نگاه کردن از دریچه کاربران گذشته خود بررسی کند. برای انجام این کار، این مطالعه بر خاطرات افراد و روایت‌های آنها تکیه می‌کند، نقشی که در تحقیقات زبان‌محور نه به طور کامل درک شده است و نه به‌اندازه کافی ارزش‌گذاری شده است.

۴-۲- نمونه‌گیری و شرکت‌کنندگان

از جمله فنونی که برای نزدیکی به تجربه زندگی و فهم اثر متقابل زندگی و مکان پیشنهاد می‌شود، فنون تعاملی چون گفتگو و مصاحبه طولانی و عمیق با افراد است (Groat & Wang, 2022)؛ نمونه‌گیری هدفمند در این پژوهش بر مبنای رویکرد نمونه‌گیری معیار و حداکثر تفاوت انجام شده است. بدین صورت که همه مصاحبه‌شوندگان می‌بایست زاده سنندج بوده و کودکی‌شان نیز در سنندج سپری شده باشد. در رابطه با حداکثر تفاوت، تلاش شده میزان قابل‌قبولی از تفاوت (انتخاب از متولدین دهه‌های گوناگون و

حضور در محله‌های متفاوت) در نظر گرفته شود و همچنین فرد خواهان انجام مصاحبه بوده، با موضوع تحقیق ارتباط برقرار کرده و همچنین در کودکی حضور فعالی در محله داشته باشد. بر همین اساس تعداد سی مصاحبه (چهارده مرد و شانزده زن) با افراد انجام شده است. اشباع نظری زمانی حاصل شد که پس از انجام بیست و هفت مصاحبه داده‌های جدید از مصاحبه‌ها دیگر به شناسایی مفاهیم یا مقوله‌های تازه‌ای منجر نشدند؛ با این حال، برای اطمینان از جامعیت یافته‌ها، سه مصاحبه اضافی نیز انجام شد. در طی مصاحبه سعی شده سؤالات به‌گونه‌ای باشد که به مسیر گفتگو و پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان جهت ندهد. به‌علاوه انتخاب افراد در مکان‌هایی صورت گرفت تا امکان و زمان انجام مصاحبه فراهم باشد.

جدول ۱: اطلاعات جمعیت‌شناسی جامعه آماری

جمعیت‌شناسی	دسته‌ها	توزیع فراوانی
سن	۲۰-۳۰	۷
	۳۰-۴۰	۱۶
	۴۰-۵۰	۷
جنسیت	زن	۱۶
	مرد	۱۴
نوع محله	قدیم	۲۵
	جدید	۱۶
	شهرک مسکونی	۹

۳-۴- جمع‌آوری داده‌ها

با استفاده از منابع و روش‌های متعدد گردآوری داده (مثلث‌بندی) اعتبار یافته‌های کیفی تقویت شد (Bans-Akutey & Tiimub, 2021). برخی مصاحبه‌ها به‌صورت خود مصاحبه انجام شده‌اند؛ این روش در پروژه‌های مرتبط با یادآوری استفاده می‌شود و به شرکت‌کنندگان فرصت بیشتری برای مکث و تأمل در موضوع تحقیق می‌دهد که به نوبه خود داده‌های غنی و مفیدی را تولید کرده و فرصتی را برای کاوش در چگونگی درک گذشته در زمان حال فراهم می‌کند. در این روش مهم است که قبل از انجام مصاحبه به طور کامل با مصاحبه‌شونده ارتباط برقرار شوند. پژوهشگر باید در مورد مصاحبه شخصی از قبل با شرکت‌کنندگان بحث کرده، دلیل آن را توضیح داده و آنچه را که مایل است پوشش دهند را توضیح دهند (Allett et al., 2011; Keightley et al., 2012). روش خود مصاحبه، با فراهم کردن فضایی برای تأمل شخصی شرکت‌کنندگان، امکان تولید داده‌های عمیق‌تری درباره تجربه‌های گذشته را فراهم کرد. برای افزایش اعتبار، راهنمایی‌های شفافی در مورد موضوع مصاحبه به شرکت‌کنندگان ارائه شد.

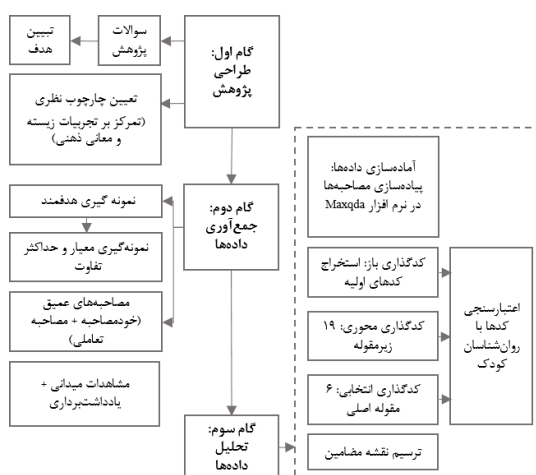
۴-۴- تحلیل داده‌ها

در مرحله بعدی، پس از ضبط و پیاده‌سازی مصاحبه‌ها، کدگذاری‌ها در نرم‌افزار MAXQDA22 انجام شدند تا تم‌ها و مقوله‌های تکراری شناسایی شوند. این نرم‌افزار به‌عنوان ابزاری قوی برای مدیریت و تحلیل داده‌های کیفی، امکان دسته‌بندی دقیق کدها و شناسایی مقوله‌های اصلی را فراهم ساخت. در این مرحله کدهای استخراج شده مورد مقایسه و بررسی مداوم قرار گرفتند تا کدهایی که موضوعات مشابه را در برمی‌گیرند در یک مقوله قرار گیرند. این کار با استفاده از روایات مصاحبه‌شوندگان و برداشت میدانی

تبیین محله کودکی؛ جستاری در تجربیات کودکی بزرگسالان...

محقق و یادداشت‌برداری‌ها امکان‌پذیر شد. کدهای استخراج‌شده در فرایند کدگذاری پس از چندین مرحله انتزاعی شدن و دسته‌بندی، در نوزده زیرمقوله و شش مقوله اصلی ارائه شدند. این مراحل طی چندین مرحله بازبینی و دوباره خوانی شدند. به‌علاوه جهت اعتبارسنجی کدهای دریافتی از هر مصاحبه، پژوهشگر به بسترهای اشاره شده توسط مصاحبه‌شوندگان یا بستر با ویژگی‌های مشابه آن رجوع کرده و به مشاهده و تصویربرداری پرداخته است.

طی انجام پژوهش و همچنین در روند کدگذاری‌ها مشورت‌هایی با متخصصان حوزه روان‌شناسی کودک و نظریه‌پردازان مرتبط انجام شد. برای این منظور، متخصصانی با پیشینه علمی در روان‌شناسی کودک و تجربه عملی در کار با کودکان انتخاب شدند تا ارتباط میان نتایج پژوهش و نظریات روان‌شناسی به‌خوبی برقرار شود. این همکاری نه تنها برای بررسی صحت روند تحلیل داده‌ها، بلکه برای انطباق نتایج با مفاهیم کلیدی روان‌شناسی دوران کودکی ضروری بود. ابتدا، کدهای استخراج‌شده و دسته‌بندی‌های مربوطه به روان‌شناسان ارائه شد تا دیدگاه‌های آن‌ها درباره ارتباط این کدها با الگوهای رفتاری و شناختی کودکان بررسی شود. این متخصصان با اشاره به نظریات روان‌شناسی همچون اریکسون، آدلر و نظریه مدل زیست‌بوم‌شناسی برونفن‌برنر، دیدگاه‌های تکمیلی خود را ارائه کردند. به طور مثال، یکی از مواردی که مورد بحث قرار گرفت، رابطه مقوله «امنیت محیطی» با احساس اعتماد اولیه در نظریه اریکسون بود. علاوه بر این، متخصصان به بررسی ساختار مفهومی کدها و مقوله‌ها پرداختند و پیشنهادهایی برای بازنگری در عناوین یا ترکیب مقوله‌ها ارائه دادند. از جمله، در مورد مقوله «غناي حسی»، اشاره شد که این ویژگی می‌تواند با تقویت حس کنجکاوی و نقش‌آفرینی کودکان ارتباط مستقیم داشته باشد که این مفهوم از تحقیقات روان‌شناسی مرتبط با تعاملات حسی کودکان الهام‌گرفته شده است. در مرحله بعد، برای اطمینان از صحت نتایج، جلسات بازخوردی برگزار شد که در آن روان‌شناسان پیشنهادهایی در مورد گام‌های تکمیلی تحلیل و ارتباط نتایج با برنامه‌ریزی محیط‌های کودکی ارائه کردند.

شکل ۱- مراحل انجام پژوهش

۵- یافته‌ها

داده‌های حاصل از مصاحبه‌های کیفی پس از پیاده‌سازی در نرم‌افزار MAXQDA22 مورد تحلیل قرار گرفتند. این مصاحبه‌ها با تمرکز بر روایت هلو تجارب بزرگسالان از محیط‌محله‌های دوران کودکی و کیفیت حضور در این فضاها انجام شد. در فرایند کدگذاری و تحلیل محتوا، در مجموع ۴۰۰ کد اولیه استخراج شد که از این تعداد، ۴۵ کد به تجارب مرتبط با شهرک مسکونی، ۱۴۳ کد به محله جدید و ۲۱۲ کد باقی‌مانده به محله قدیمی اشاره داشتند.

بر اساس تحلیل نظام‌مند این داده‌ها، ۶ مقوله اصلی و ۱۹ زیرمقوله مرتبط شناسایی شد که هر یک با دقت مورد بررسی قرار گرفتند. این یافته‌ها ابعاد چندگانه محله کودکی را از طریق عناصر کلیدی و جزئیات منعکس شده در خاطرات و تجربیات مشارکت‌کنندگان تبیین می‌کنند.

جدول ۲: معرفی کدها و مقوله‌های حاصل از تحلیل محتوای مصاحبه‌های پابلوت و مشاهدات میدانی

مقوله‌های اصلی	زیرمقوله‌ها	کدهای آزاد مستخرج از مصاحبه‌ها و یادداشت‌های کتبی میدانی	
همسازي با طبيعت	ارتباط و نزديكي با طبيعت	نزديكي به فضاي سبز	
		پارك محله	
		آب موجود در فضا	
		درخت	
		وجود حيوانات	
	آسايش اقليمي کودک	وجود گل و گياه	
		نشستن زير سايه درختان	
		شيب‌دار بودن كوچه‌ها	
		توپوگرافي	
		اختلاف ارتفاع كوچه	
فضاي بازي پذير	كودك ساز	كنج دنج (مخفيگاه‌هاي كودكي)	
		موجود در محيط	
	فضاي بازي پذير	نزديك بودن به بناهاي تاريخي (پيدا كردن گنج)	
		شيب زياد كوچه	
		وجود وسايل بازي	
		فضاي آزاد و بزرگ	
		جايي براي دوچرخه‌سواري	
		نزديكي به فضاي سبز	
		استفاده از درختان به عنوان دروازه بازي	
		از علمك گاز تا بخشي از ديوار به عنوان دروازه فوتبال كوچه پشتي	
قابليت محيطي	كودك ساز	كنج دنج (مخفيگاه‌هاي كودكي)	
		موجود در محيط	
	فضاي مكث و حضور کودک	پارك محله و فضاي سبز	
		داستان ساختن از ديوارهاي قديمي، شكستگي ديوارها، رنگ روي درها و ...	
		خانه متروكه محله	
		فضاهاي زيرپله	
		پله‌هاي موجود در محله	
		فضاي جمع‌شدن قاصدك‌ها	
		كودك ساز	كنج دنج (مخفيگاه‌هاي كودكي)
			موجود در محيط
فضاي تعاملي	درخت‌هاي ميوه (چيدن ميوه)		
	شلوغ بودن فضا		
	بازي‌هاي گروهی و تیمی بین محلات		
	جای پيدا كردن دوست و شكل‌گيري دوستي‌ها		
	آشنا بودن افراد محله		

تبیین محله کودکی؛ جستاری در تجربیات کودکان بزرگسالان...

		پله‌های موجود در محله (نشستن با دوستان)
		کنج دنج (مخفیگاه‌های کودک ساز)
		موجود در محیط
		کوچه پشتی
		خانه متروکه محله
رمز آمیزی	ابهام (برانگیزاننده کنجکاو)	ایجاد تغییر شکل در محیط، داستان ساختن از دیوارهای قدیمی، شکستگی دیوارها، رنگ روی درها و...
		تاریکی محله (بخش هایی از محله)
		کوچه‌های باریک و پیچ‌درپیچ
		نمای آجری خانه عمه
		مسجد محله
	جزئیات زیبا و دوست‌داشتنی	مغازه‌های کوچک دیوار کاهگلی
		جزئیات درها و پنجره‌ها
	هیجان‌انگیز کردن بازی	شیب زیاد کوچه
غنا ی حس	فضای نظاره	خانه سر خیابان، شلوغی خیابان و ترافیک و ماشین زیاد
		پله‌های موجود در محله
		سنگ‌های موجود در پارک نزدیک محله
		بوی نان تازه
		بوی گل
	بو (و صدای) محیط	صدای دوره‌گرد
		بوی خاک نم خورده
		آشنا بودن افراد محله
	حس امنیت	وجود نگهبان در محوطه
	حرکت مستقل کودک	آزادی عمل و سفر درون محله
	عبور اندک و با سرعت کم خودرو	کوچه بن‌بست کوچه باریک و پیچ‌درپیچ
امنیت	حضور کودک در کنار سالمندان	حس خوب حیاط خانه پدر بزرگ و مادر بزرگ بازی در پارک در کنار سالمندان
		خانه متروکه محله
	ترس و ابهام	حضور جوانان
	حرکت مستقل کودک	آزادی عمل و سفر درون محله
		کوچه بن‌بست
	عبور اندک و با سرعت کم خودرو	کوچه‌های باریک و پیچ‌درپیچ
		کوچه پشتی
پیاده و دوچرخه‌مداری	فضای دوچرخه‌سواری	جایی برای دوچرخه‌سواری

۵-۱- گونه‌های محله در خاطرات بزرگسالان از محله کودکی

تحلیل‌داده‌ها نشان می‌دهد که مصاحبه‌شوندگان به سه نوع اصلی محیط‌ها ی بیرونی‌خانه اشاره کردند: محله‌های قدیمی محله‌های جدید، و شهرک‌های مسکونی (خانه‌های سازمانی) که جزئیات آن در تصاویر ۲، ۳ و ۴ به‌نمایش درآمده است. در بین این محله‌ها، محله‌های قدیمی به‌طور برجسته‌تر تمام ویژگی‌هایی که در تبیین محله کودکی شناسایی شده اند را در خود

۶- بحث و تفصیل یافته‌ها

به‌زعم مارکوس (۱۹۹۲) برای بسیاری از افراد، بازگشت به خانه یا محیطی که سال‌های کودکی را در آن گذرانده‌اند، می‌تواند تجربه‌ای بسیار پربار باشد، حتی اگر متوجه شوند که مکان تغییر کرده است - خانه‌ای تخریب شده و یا حتی یک مکان بازی جدید روی آن ساخته شده است. افراد خاطرات مکان‌های خاص کودکی را به‌عنوان نوعی لنگر روانی حفظ می‌کنند، و به آنها یادآوری می‌کند که از کجا آمده‌اند. هر چه در زندگی برای افراد اتفاق بیفتد، آن تجارب باقی می‌مانند. گویی دوران کودکی امتداد زمانی خود است. دیوید سویل در تحقیق خود بر روی خاطرات بزرگسالان از مکان‌های خاص دوران کودکی که شامل طرح‌های خاطره‌ای بود، دریافت که «مکان‌های خاص دوران کودکی در طول زندگی برخی از بزرگسالان معنا پیدا می‌کنند. مکان‌های ویژه به مکان‌هایی برای آرامش و اطمینان در واقعیت و در چشم ذهن تبدیل می‌شوند. این مکان‌ها نقش منحصر به فرد قدرتمندی در شکل دادن به خود دارند (Sobel, 1990). یافته‌های این پژوهش نیز هم‌راستا با این نتایج، بر اهمیت نقش محله کودکی به‌عنوان یک محیط کودکی با اهمیت تأکید دارند؛ درحالی‌که این پژوهش علاوه بر تأیید این نتایج، تلاش کرده است با رویکردی کیفی، ویژگی‌های این محیط‌های ارزشمند دوران کودکی را از دیدگاه بزرگسالان، شناسایی و به‌صورت نظام‌مند دسته‌بندی کند.

تحلیل داده‌ها در این پژوهش نشان‌دهنده جنبه‌های متعددی از محله‌های کودکی است که به‌وضوح رابطه‌ای مستقیم با تجربیات کودکی و ادراک بزرگسالان دارد. یافته‌ها نمایانگر تنوع و غنای معانی مرتبط با محله‌های کودکی از دریچه تجارب بزرگسالان هستند و امکان درک عمیق‌تر این فضاها را فراهم می‌کنند. این مقوله‌ها حاصل تحلیل دقیق مصاحبه‌ها با روش تحلیل مضمون هستند و از مشارکت افرادی با تجربیات متنوع به دست آمده‌اند. به‌علاوه این پژوهش فرصتی فراهم می‌آورد تا جایگاه و نقش این محیط‌ها که در زندگی بسیاری از افراد ریشه دوانده‌اند، با جزئیات بیشتری بررسی شود. در ادامه ویژگی‌های محله کودکی در قالب شش مقوله به‌تفصیل بیان شده است.

۶-۱- همسازی با طبیعت

بخش جالب‌توجهی از تجربیات بزرگسالان از محله کودکی را طبیعت از جمله پارک‌های محله، درخت‌های میوه، حیاط سبز خانه پدر بزرگ و... شامل می‌شود. این مهم هم‌راستا با ادبیات مرتبط است که بر اهمیت طبیعت در دوران کودکی تأکید دارند. تجربه طبیعت یکی از تأثیرگذارترین عناصر رشد عاطفی، فیزیکی، ادراکی و اخلاقی انسان است (Kahn Jr & Kellert, 2002). اگر کودکان زمان و تعداد دفعات بیشتری از تعاملات طبیعی در محله داشته باشند، باعث افزایش هم‌ذات‌پنداری کودکان با محیط محله، به نفع رفاه آنها، تحریک کنجکاوی و تخیل آنها، تأثیر مثبت بر سلامت روان آنها و افزایش ثبات عاطفی و ارتباط عاطفی طبیعی آنها می‌شود (Wang et al. 2025). یونیسف نیز رفاه کودکان از طریق لذت بردن از طبیعت را به عنوان «شاخص نهایی زیستگاه سالم» اعلام کرد. (United Nations International Children's Emergency Fund, 1998).

آن‌گونه که پررنگ‌ترین قسمت روایت یکی از مصاحبه‌شوندگان به همین مسئله مرتبط است:

((اولین جایی از کودکی‌هایم که به یاد می‌آید محور سبز جلو عمارت خسروآباد است، آن چمن‌ها و درخت‌های بلندش که همین‌الان هم با رفتن به اونجا یاد خاطرات خوش کودکی و بازی‌هامون می‌افتد...)).

مصاحبه‌شونده دیگر در رابطه با فضای سبز محله چنین می‌گوید:

((... پارک جلوی خانه پررنگ‌ترین موضوعی است که در ذهنم مانده. محل بازی، جمع شدن، دوست پیدا کردن، دوچرخه‌سواری اطراف پارک؛ همین‌الان هم همون پارک برای خواهرزاده‌هام جنابه...)).

جاذبه‌دیگر محیطی برای کودکان درختان میوه‌است. حس خوشایندانتظار برای رسیدن میوه‌ها جمع‌آوری گروهی آنها، خاطره‌ای خوشایند بود که در ذهن چند نفر از مصاحبه‌شوندگان باقی مانده بود. به‌علاوه فرم کالبدی محله یکی از ویژگی‌های کلیدی است که در پژوهش حاضر برجسته شده است. این مقوله به ویژگی‌هایی مرتبط است که به ساختار کالبدی و فراز و نشیب‌های محله‌های کودکی اشاره دارد. شهر سنندج که به‌عنوان شهر هزار تپه شناخته " "

می‌شود، به دلیل بستر طبیعی منحصربه‌فرد و فراز و نشیب‌های جغرافیایی‌اش، تجارب گوناگونی برای ساکنان خود و به‌ویژه کودکان ایجاد کرده است. بسیاری از کوچه‌های محله‌ها، شیب‌دار بوده که علاوه بر جذابیت‌های فضایی، محدودیت‌هایی نیز برای حضور فعال کودکان در فضا ایجاد می‌کند. همان‌گونه که یکی از مصاحبه‌شونده‌ها بیان می‌کند:

((... شیب شدید کوچه‌ها گرچه گاهی هیجان‌انگیز هم بود؛ اما اجازه بسیاری از بازی‌ها را به ما نمی‌داد و مجبور بودیم چند کوچه یا محله آن‌طرف‌تر برویم و زمینی مسطح پیدا کنیم...)).

این موضوع در رابطه با محله‌هایی که در بافت جدیدتر سندنجد و خانه‌های سر خیابان اصلی واقع بودند نیز صادق بود:

((... تا چند سال دوچرخه برایم رؤیا بود؛ چون به دلیل شلوغی خیابان و ترافیک و ماشین زیاد، پدر و مادر دلشان راضی نمی‌شد. بعد چند سال وقتی هم که خریدند، دیگر ذوق زیادی هم نکردم؛ چون دوچرخه‌سواری و اولین پدال زدن و زمین خوردن را با دوچرخه بچه‌های فامیل و در محله‌هایی که محله خودمان نبودند، یاد گرفته بودم. خاطره‌ای هم از توپ‌بازی ندارم؛ چون همیشه یا با سرعت از سراسیمه خیابان از نظرمان دور می‌شد یا زیر چرخ ماشین‌ها له...)).

۶-۲- امنیت

وجود عامل امنیت، اشتیاق کودک برای شرکت در فعالیت‌های بیرون از خانه را ارتقا داده و سلامت فیزیکی او را نیز بهبود می‌بخشد (Tyagi & Raheja, 2020). روابط اجتماعی کودکان تنها محدود به رابطه با همسالان نبود؛ در لابه‌لای خاطرات بزرگسالان از محله‌های کودکی نشانه‌هایی از روابط با بزرگسالان (جوانان و سالمندان) نیز به چشم می‌خورد. یکی از مصاحبه‌شوندگان در رابطه با ارتباط کودک با جوانان محله این‌گونه بیان می‌کند:

((... پارک محله عمارت خسروآباد محیطی سبز و جذاب است که الان نیز باوجود گذشت چندین سال از آن روزها هنوز همان کیفیت سابق را حفظ کرده است؛ اما با این وجود، من کودک در آن روزها رغبتی به حضور در بخش‌هایی از آن فضا نداشتم؛ چون پاتوق جوانان محله بود و حضور آنها به من و دوستان هم‌سالم حس ناامنی می‌داد...)).

همچنین یکی دیگر از مصاحبه‌شوندگان که کودکی‌اش در محله قدیمی محدوده سه‌راه جهاد (سپور آباد) سپری شده بود، حضور جوانان را این‌گونه توصیف می‌کند:

((مسیر مدرسه تا خانه پارکی کوچک داشت که باوجود سبزی و زیبایی که داشت ما رغبت نمی‌کردیم وارد پارک بشیم و به‌خاطر حضور جوانان و نوجوانان در آن ما از مسیر پیاده رد می‌شدیم و اون قسمتی با سرعت بیشتری طی می‌کردیم...)).

موضوع قابل توجه در صحبت‌های افرادی که در محله‌های قدیمی زندگی می‌کردند کوچه‌های پرپیچ‌وخم و باریک بوده است که باوجود امنیت ناشی از عدم عبور اتومبیل، به دلیل مقیاسی که برای کودک ترسناک جلوه می‌کرده است (عرض کم و ارتفاع زیاد به نسبت قد کودک) و ابهامی که این فضاها ایجاد می‌کردند، کودک را از حضور فعال در محله (و شاید بخش‌هایی از محله) منع می‌کرده است:

((کوچه‌های خیابان بالا، همیشه ترس عبور از اون کوچه‌های طولانی را داشتیم. تنهایی نمی‌رفتم. هنوز هم از کوچه‌های طولانی و باریک که ابتدا و انتهای کوچه رو نبینم دارم...)).

در ارتباط با سالمندان، در بخشی از خاطرات افراد از مکان‌های کودکی حتماً اشاره‌ای به محله خانه پدر بزرگ مادر بزرگ و یا حتی حیاط خانه آنها می‌شد. آن‌طور که یکی از مصاحبه‌شوندگان به محله قطارچیان اشاره می‌کند:

((خانه پدر بزرگم در یکی از محله‌های قدیمی بود که الان تبدیل به محل کار من و پدرم شده است، اما با این وجود هر بار که از کوچه پشتی رد می‌شدم و بوی خاک نم خورده به مشامم می‌خورد یاد و خاطره آن روزها برام زنده می‌شه...)).

تعدادی از مصاحبه‌شوندگان در خانه‌های سازمانی و شهرک‌های مسکونی سکونت داشته‌اند و کالبد خاص و ایمن این فضاها برای کودکان خاطره‌ای خاص به جا گذاشته است:

((... تو شهرک زندگی می‌کردیم محوطه باز و فضای سبز و... ماشین کم بود کاش توی محله زمین بازی و ورزش جدا بود. مجبور بودیم بریم محله‌ای که داشتند...)). ((... در خانه‌های سازمانی اداره پدر زندگی می‌کردیم، محوطه بازی مناسبی برای بچه‌ها داشت محوطه‌ای سبز و پر از درخت و گل، از چوب و پوشال محوطه کلبه‌ای کوچک ساخته بودیم که ۵-۶ دوستی که بودیم را در خود جای می‌داد محوطه کاملاً امنی بود؛ چون نگهبان هم داشت...))

۶-۳- قابلیت محیطی

این مقوله به ویژگی‌هایی از محله کودکی در تجربیات افراد اشاره دارد که امکان حضور، مکث، بازی و تعامل را فراهم کرده است. قابلیت محیطی یکی از ویژگی‌های فضاهای دوستدار کودک است که به کودکان این امکان را می‌دهد تا هنگام فعالیت در محیط کنشگری و عاملیت داشته باشند. کودکان این قابلیت‌ها را هنگام بازی در محیط کشف و درک می‌کنند و از آنها در راستای فعالیت‌های خود استفاده می‌کنند (Malone, 2013; Alparone & Pacilli, 2012). در رابطه با مکان‌های خاص کودکی که در مصاحبه‌ها بدان اشاره می‌شد دو مورد بیشتر چشم می‌خوردند؛ پله‌ها (پله ورودی خانه‌ها و پله‌های عبور و مرور که به دلیل کالبد خاص بافت ایجاد می‌شدند) و کنج‌های دنجی که پاتوق دوره‌می کودکی‌هایشان شده بود: ((... پله‌های موجود در محله پاتوق ما بچه‌ها بود...)). ((خانه متروکه محله پله می‌خورد می‌رفت پایین و اون قسمت نزدیک پاییز پر از قاصدک می‌شد: تبدیل به نقطه جذاب برای جمع کردن قاصدک‌ها...)).

در خاطرات روایت شده بزرگسالان از محله کودکی، موضوع قابل توجه، حضور در کنار دوستان در اکثر روایت‌ها است. در واقع زندگی اجتماعی بخشی پررنگ از خاطرات را شکل می‌دهد. نزدیکی خانه‌ها و جمعیت کمتر محله و در نهایت شناخت کافی افراد از یکدیگر باعث ایجاد حس محلی بین افراد و بخصوص کودکان می‌شده است. از طرفی زمان زیادی که این کودکان در محیط‌های خارج خانه می‌گذراندند و آزادی عملی که ناشی از امنیت محله و پیاده‌محور بودن بافت‌ها داشته باعث گسترده بودن روابط کودکان با کودکان دیگر در محله و حتی فرا محله می‌شده است و باعث شکل‌گیری گروه‌های دوستی می‌شده که تا طولانی‌مدت نیز پایدار بوده‌اند. تقریباً اکثر فعالیت‌های کودکان به صورت جمعی انجام می‌شده، همیشه با هم‌سالان و هم‌بازیان در بخش‌های مختلف محله حضور داشتند و تنهایی جایی نمی‌رفتند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در توصیف مکان‌های کودکی این‌گونه توصیف می‌کند: ((... حس حضور در جمع و سیستمی که در کوچه‌ها بود و خانه پدر بزرگ باعث شده که الان هم جمع‌های شلوغ را دوست دارم و از تنهایی بیزارم شلوغ بودن فضا حس امنیت می‌داد...)).

۶-۴- رمز آمیزی

ابهام در کنار تعین، محیط را رمز آمیز می‌کند و می‌تواند تخیل فرد را برانگیزد. این امر، زمینه‌ای را فراهم می‌کند که نه تنها افراد از محیط معانی گوناگون را دریافت کنند، بلکه خود نیز آن را معنا خواهند بخشید (Pakzad, 2013). ویژگی‌های شاخص محیطی که بر ای کودکان چالش‌هایی مهیا کرده در میان خاطرات افراد قابل توجه است. محیطی که حس کنج‌کاوی کودک را بر می‌انگیزد و در عین ایجاد ابهام و ترس لحظه‌ای برایش جذاب بوده است که از آن جمله عبارتند از کوچه پشتی در محله‌های جدید مانند مبارک‌آباد، کوچه‌های باریک و پیچ در پیچ محله قدیمی تازها‌آباد، خانه‌های متروکه در محله. آن طور که یکی از مصاحبه‌شوندگان به محله عمارت خسروآباد اشاره می‌کند ((خانه ما نزدیک به عمارت خسروآباد و محوطه تاریخی آن بود. بزرگی عمارت و اینکه بدون اجازه و تنها امکان ورود به آنجا را نداشتیم، برایمان خیلی عجیب غریب بود و فکر می‌کردیم پر از گنج است. به واسطه همان فکر و خیال یکی از سرگرمی‌هایمان این بود که چیز باارزشی هر چیزی که بود را از یرخاک در همان محوطه باز جلو عمارت دفن می‌کردیم که مدتی بعد به سراغش برویم...)).

کودکان بنا به کنج‌کاوی خود، بر ای کشف محیط اطراف خود در محله به راه می‌افتند و به واسطه ای ادراک از طریق پنج حس، شناخت عمیق‌تر و لذت بخش‌تری از فضا، رویدادها و عناصر آن به دست می‌آورند (Kyttä, 2003; Ramioul et al 2020). موضوع دیگر در این رابطه مخفیگاه‌های کودکی است که ممکن است بخشی از محیط بوده یا خود کودک آن را بسازد. در این رابطه کلیر کوپر مارکوس (1992) در نتایج پژوهش خود اذعان داشته است که مکان‌های به یادماندنی دوران کودکی معمولاً به سه دسته تقسیم می‌شوند: فضاهایی که توسط بزرگسالان ساخته شده‌اند، مانند پلکان‌ها، کلبه‌ها، ایوان‌ها یا کمد‌ها که توسط کودکان برای استفاده خاص خود تصاحب می‌شوند. مخفیگاه‌هایی که خارج از چشم انداز طبیعی ساخته شده‌اند، مانند لانه‌ها. یا مکان‌هایی که به

طور خاص توسط برای بازی ساخته شده‌اند، مانند خانه‌های درختی یا قلعه. این مهم در تحقیقت سوبل (۱۹۹۰) و ونگر و همکاران (۲۰۲۴) نیز مورد توجه قرار گرفته است.

۶-۵- غنای حسی

غنای حسی بر پیوند میان فرد و محیط به واسطه کلیه محرک‌های حسی اشاره دارد (Pallasmaa, 2011). در مرحله بازخوانی خاطرات و رجوع به وضع موجود محیط‌های شهری سنندج موضوعی که دلالت بر غنای حسی داشته باشد مشاهده نشد و این نشان از رابطه عمیق فرد بزرگسال با محیط کودکی‌اش دارد که در یادش مانده و چنان با جزئیات و دقیق راجع به ارتباطات حسی که با محیط داشته صحبت کرده است. آنچه که در یاد بزرگسالان از مکان‌های کودکی مانده اشاره به ویژگی‌هایی حسی از محیط دارند که شایسته توجه است: جزئیات زیبا و دوست‌داشتنی و بو و صدای محیط. یکی دیگر از آن موارد فضای نظاره است. آن‌طور که یکی از مصاحبه‌شوندگان از محله جدید مبارک‌آباد یاد می‌کند:

((خانه ما سر خیابان شیب‌داری بود و باوجود اینکه امکان انجام خیلی از بازی‌ها را نداشتیم؛ اما نگاه کردن عبورومرور ماشین‌ها و افراد وقتی با دوستم بودم یا با پدر یا پدرم می‌نشستیم برای دوست‌داشتنی بود. جلوی خانه ما و همسایه روبرویی‌مان سکو ماندنی بود که جای دوسه نفر می‌شد. زمان زیادی را آنجا می‌نشستیم و حین اینکه باهم حرف هم می‌زدیم نگاهمان به خیابان بود. علاوه بر آن بلوار وسط خیابان به بک فضای سبز منتهی می‌شد و در ابتدای ضلع آن فضا تعدادی سنگ قرار داشت که برای شکل دادن به باغچه بود؛ اما ما از آنجا هم برای نشستن و نگاه کردن به پایین خیابان استفاده می‌کردیم ...)).

۶-۶- دوچرخه و پیاده‌مداری

یکی از شاخص‌های محیط دوستدار کودک کاهش ترافیک و وجود حمل‌ونقل عمومی، مسیرهای دوچرخه و پیاده مناسب است (Bartalett, 2005; Chawla, 2002; Horelli, 2007). مطابق آنچه که از خاطرات مصاحبه‌شوندگان برمی‌آید، بخشی از عواملی که منجر به حرکت مستقل کودک می‌شوند از جمله، آزادی عمل و سفرهای درون محله که پسران از این امکان برخوردار بودند و همچنین نزدیکی خدمات که کودک می‌توانسته برخی خریدهای خانه را انجام دهد نشان از امنیت بالای محله بوده که برای کودک قابلیت حرکت پیاده را فراهم می‌کرده است. آن‌طور که یکی از افراد بیان می‌کند:

((فعالیت‌های مختلفی در محله انجام می‌دادیم؛ اما جذاب‌ترین چیزی که به یاد دارم دوچرخه‌سواری است. کوچمه ما شیب‌دار بود و همان مسیر پیست مسابقه ما بچه‌ها شده بود. پایین رفتن از آن شیب دنیایی داشت، گاهی هم می‌افتادیم و زخمی می‌شدیم، اما اصل ماجرا و قسمت سخت بالا آمدن از همان شیب و شروع دوباره مسابقه بود...)).

۷- نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف بررسی ویژگی‌های محله کودکی به روایات بزرگسالان از آنچه که به‌عنوان محله کودکی در ذهن دارند پرداخته است؛ چرا که یکی از راه‌های شناخت محیط کودکی، رجوع به تجربیات افراد از آن مکان‌هاست. برای تکرارپذیری روش، سعی شد مراحل انجام پژوهش، نحوه گردآوری داده‌ها و تحلیل آنها با جزئیات توضیح داده شود. در انتها جهت گریز از تفسیرهای شخصی، ارتباط یافته‌ها با پژوهش‌های پیشین بحث شدند.

نتایج نشان می‌دهد محله‌ها، محیط‌هایی قابل توجه در خاطرات بزرگسالان از محیط‌های کودکی هستند. در پاسخ به پرسش اول پژوهش، مدل محله کودکی مستخرج از داده‌ها متشکل از نوزده زیرمقوله و شش مقوله اصلی، امنیت، غنای حسی، قرارگاه کودکی، رمزآمیزی، پیاده و دوچرخه‌مداری و همسازی با طبیعت ارائه شد. موضوع مورد توجهی که در کدهای اولیه بیشترین فراوانی را شامل شده است، پارک محله و فضای سبز است که باتوجه به روایات افراد مصاحبه‌شونده هم زیرمجموعه زیرمقوله ارتباط با طبیعت قرار گرفته است و هم اینکه افراد از آن به‌عنوان فضای مکث یاد کرده‌اند. این مهم اهمیت طبیعت و ارتباط کودک و طبیعت را خاطر نشان می‌کند که به‌عنوان بخشی از تعریف ذهنی محله کودکی برای بزرگسالان نیز حائز اهمیت است. دومین عامل از نظر

فراوانی، ویژگی شاخص بستر مورد مطالعه، شیب زمین و شرایط تپه‌ماهوری شهر سنندج است که هم با ایجاد محدودیت حضور و هم ایجاد تنوع و هیجان در روایات بزرگسالان از محله کودکی جایگاه مهمی داشته است؛ لذا پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی این مهم به‌عنوان یک ویژگی منحصربه‌فرد و پتانسیل موجود شهر، در ارتباط با مکان‌های کودکی با دقت بیشتری مورد بررسی قرار گیرد. در پاسخ به پرسش دوم پژوهش، گونه‌های محله کودکی اشاره شده در مصاحبه‌ها شامل سه گونه محله قدیمی (بافت ارگانیک)، محله جدید (بافت برنامه‌ریزی‌شده) و شهرک مسکونی (مجتمع‌ها یا بلوک‌های ساختمانی) مورد بررسی قرار گرفتند. تقریباً تمامی ویژگی‌های مورد اشاره افراد از محله کودکی با تفاوت‌هایی در جزئیات، در سه نوع محله مشاهده شد، به جز مقوله غنای حسی؛ آنچه که حواس چندگانه کودک را درگیر کرده و در بزرگسالی در ذهنش ماندگار شده در شهرک‌های مسکونی وجود نداشته و مورد توجه نبوده و افراد به آن اشاره نکرده‌اند. درحالی‌که به‌وفور در محله‌های قدیمی و با کمی اختلاف در محله‌های جدیدتر وجود داشته است. به‌علاوه با بررسی‌های تطبیقی نتایج مصاحبه‌ها با محله‌های جدیدتر و وضع موجود محله‌های قدیمی اشاره شده در مصاحبه‌ها و حضور پررنگ‌تر کودکان در محله‌های قدیمی‌تر، این مهم دریافت شد که این مسئله بایستی به‌طور دقیق‌تر با توجه به عوامل مداخله‌گری از قبیل جمعیت کودکان، فرهنگ، امکانات در دسترس، ویژگی‌های خاص بستر و ... بررسی و کاوش گردد تا نتایج نهایی بتواند در قالب الگوهای برنامه‌ریزی و طراحی در اختیار سازمان‌های شهری و انجمن‌های مرتبط با شهرهای دوستدار کودک در راستای شروع تلاشی برای تبدیل شهر سنندج به شهر دوستدار کودک قرار گیرد. به‌علاوه پژوهشگران آتی با پیوند دادن مکان‌های کودکی بزرگسالان و تجربیات کنونی کودکان از مکان‌های خاص، می‌توانند مطالعه محیط فیزیکی و پیامدهای رشدی آن را که به دلیل فقدان ارتباط بین محققان محیط کودک، پراکنده شده است، ادغام کنند.

۸- منابع

- بهرامی، بختیار؛ بحرینی، سید حسین؛ دیبا، داراب. (۱۳۹۲). سازمان‌دهی فضایی مکان‌های عمومی در سکونتگاه‌های تپه‌ماهوری، نمونه‌موردی: تپه‌های سنندج. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۶(۱۱)، ۳۵-۴۸.
- شجاعی، مرجان؛ توسلی، افسانه؛ موسوی، حمیدرضا. (۱۴۰۲). تحولات محله‌های شهری و تجربه دوران کودکی مادران و دختران ساکن در شهر تهران. نشریه مسائل اجتماعی ایران، ۱۴(۲)، ۱۰۳-۱۲۷.
- میکانیک، جواد؛ آرزومندان، راضیه. (۱۳۹۳). تحولات کالبدی فضایی شهرهای ایرانی - اسلامی در عصر حاضر. فصلنامه علمی نگارینه هنر اسلامی، ۱(۲)، ۸۳-۹۴.
- Allett, N., Keightley, E., & Pickering, M. (2011). Using self-interviews to research memory. *Realities toolkit*, 6.
- Alparone, F. R., & Pacilli, M. G. (2012). On children's independent mobility: the interplay of demographic, environmental, and psychosocial factors. *Children's Geographies*, 10(1), 109-122.
- Bahrami, B., Bahrainy, S. H. and Diba, D. (2014). Spatial Organization of Public Space in Hilly Settlements, Case Study: Sanandaj Hills. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 6(11), 35-48. [in Persian]
- Bans-Akutey, A., & Tiimub, B. M. (2021). Triangulation in research. *Academia Letters*, 2, 1-6.
- Bashiri, M., Salaripour, A. A., & Ramezani, H. (2024). Evaluating Pattern of Educational Trips in Elementary and Preschool Grades and its Impact on Behavioral and Social Traits of Children based on the Child-Friendly City Approach and Walkability; Case Study: ShahrAra Neighborhood in Iran. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 17(46), 143-155. doi: 10.22034/aaud.2023.338301.2669 [in Persian]
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *International encyclopedia of education*, 3(2), 37-43.
- Campbell, E., Henly, J. R., Elliott, D. S., & Irwin, K. (2009). Subjective constructions of neighborhood boundaries: lessons from a qualitative study of four neighborhoods. *Journal of Urban Affairs*, 31(4), 461-490.

- Carson, V., Hunter, S., Kuzik, N., Wiebe, S. A., Spence, J. C., Friedman, A., Tremblay, M. S., Slater, L., & Hinkley, T. (2016). Systematic review of physical activity and cognitive development in early childhood. *Journal of science and medicine in sport*, 19(7), 573-578.
- Chawla L (2001) Toward better cities for children and youth. In *Growing Up in an Urbanizing World* (Chawla L (ed.)). Routledge, London, UK.
- Chawla, L., & Heft, H. (2002). Children's competence and the ecology of communities: a functional approach to the evaluation of participation. *Journal of environmental psychology*, 22(1-2), 201-216.
- Coulton, C. J., Korbin, J., Chan, T., & Su, M. (2001). Mapping residents' perceptions of neighborhood boundaries: a methodological note. *American journal of community psychology*, 29, 371-383.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publications.
- Christensen, P & Prout, A. (2002). Working with ethical symmetry in social research with children. *Childhood*, 9)4(, 477-497.
- Daneshpur, A., Noghrekar, A. & Salaripour, A. (2017). Comparison of the child's relationship with the neighborhood in traditional and new neighborhoods, a case study: Saghrisazan and Golsar neighborhoods in Rasht. *Iranian-islamic city*, 7 (27), 5-15. [in Persian]
- Diez Roux, A. V., & Mair, C. (2010). Neighborhoods and health. *Annals of the New York academy of sciences*, 1186(1), 125-145.
- Downing, F. (2003). Transcending memory: remembrance and the design of place. *Design Studies*, 24(3), 213-235.
- Duffy, R. T., Larsen, K., Bélanger, M., Brussoni, M., Faulkner, G., Gunnell, K., & Larouche, R. (2024). Children's Independent Mobility, School Travel, and the Surrounding Neighborhood. *American Journal of Preventive Medicine*, 66(5), 819-831.
- Erikson, E. (1959). *Theory of identity development*. E. Erikson, *Identity and the life cycle*. Nueva York: International Universities Press.
- Farzad Behtash, M. R., & Sarlak, S. (2021). Organizing Golha Square in Marzdaran Neighborhood Using a Child-Friendly City Approach for Children's Mental Health. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 14(34), 191-183. doi: 10.22034/aaud.2020.194941.1944 [in Persian]
- Ghorashi, S. M., Azkia, M., & Mahdavi, S. M. S. (2015). Sociological Redefinition of the Concept of Neighborhood from the Residents' Viewpoint: A Phenomenological Study of Kan Neighborhood in District 5 of Tehran. *Community Development (Rural and Urban)*, 7(2), 221-240. doi: 10.22059/jrd.2015.60561 [in Persian]
- Groat, L., Wang, D. (2022). *Architectural Research Methods* (A. Einifar. Trans.). University of Tehran.
- Guest, A.M., Lee, B.A. (1984). How urbanites define their neighborhoods. *Population and Environment*. 7(1), 32-56.
- Harvey, C. Aultman-Hall, L. (2016). Measuring urban streetscapes for livability: A review of approaches. *The Professional Geographer*, 68 (1), 149-158.
- Hashim, H., Hashim, S. F., Abdullah, Y. A., & Nasrudin, N. a. (2019). Assessing the residential and schools' surrounding environments for child friendliness in precinct 11 Putrajaya, Malaysia. *Habsah, H., Siti, FH, Yusfida, AA, & Na'asah*(2019), 136-149.
- Horelli, L. (2007). Constructing a theoretical framework for environmental child-friendliness. *Children, Youth and Environments*, 17(4), 267-292.
- Hunter, A. D. (1974). *Symbolic communities: The persistence and change of Chicago's local communities*.
- Iraji, A. A., Zandieh, M., Falahat, M. S., & Sameh, R. (2024). Analysis of the Relationship between Childhood Sense of Place and Adulthood Architectural Taste; Case Study: Architecture Students of Imam Khomeini International University (IKIU). *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 16(45), 161-176. doi: 10.22034/aaud.2023.367048.2731 [in Persian]
- Ji, R., Li, S., & Shao, Y. (2022). A Study on the Characteristics of Children's Natural Activities in the Neighborhood and Their Influencing Factors: Evidence from Hangzhou, China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(23), 16087.
- Kahn Jr, P. H., & Kellert, S. R. (2002). *Children and nature: Psychological, sociocultural, and evolutionary investigations*. MIT press.

- Karimi, F., & Jaliliasadabad, S. (2021). Analyzing the Compliance of Open Space of Residential Complexes with the Approach of "Child-Friendly City" And Its Promotion through Children's Participation (Case Study: Amin Residential Complex in Yazd City). *Urban Planning Knowledge*, 5(2), 63-78. doi: 10.22124/upk.2021.15594.1389 [in Persian]
- Keightley, E., Pickering, M., & Allett, N. (2012). The self-interview: A new method in social science research. *International Journal of Social Research Methodology*, 15(6), 507-521.
- Kemple, K. M., Oh, J., Kenney, E., & Smith-Bonahue, T. (2016). The power of outdoor play and play in natural environments. *Childhood Education*, 92(6), 446-454.
- Kuyvenhoven, J., & Boterman, W. R. (2021). Neighbourhood and school effects on educational inequalities in the transition from primary to secondary education in Amsterdam. *Urban Studies*, 58(13), 2660-2682.
- Kyttä, M. (2004). The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child-friendly environments. *Journal of Environmental Psychology*, 24(2), 179-198.
- Larrea, I., Muela, A., Miranda, N., & Barandiaran, A. (2019). Children's social play and affordance availability in preschool outdoor environments. *European Early Childhood Education Research Journal*, 27(2), 185-194.
- Lee, B. A., & Campbell, K. E. (1997). Common ground? Urban neighborhoods as survey respondents see them. *Social Science Quarterly*, 922-936.
- Lewicka, M. (2008). Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past. *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 209-231. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.02.001>
- Loebach, J., & Gilliland, J. (2016). Neighbourhood play on the endangered list: examining patterns in children's local activity and mobility using GPS monitoring and qualitative GIS. *Children's Geographies*, 14(5), 573-589.
- Loebach, J. E., & Gilliland, J. A. (2016). Free range kids? Using GPS-derived activity spaces to examine children's neighborhood activity and mobility. *Environment and Behavior*, 48(3), 421-453.
- Majdi Kafshgari, S., & Nazif, H. (2024). Identification and evaluation of physical factors affecting the "Presence-ability" of residential complex's open space for children aged 3 to 6 years. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism (JIAU)*, 15(1), 191-204. doi: 10.30475/isau.2024.364456.1994 [in Persian]
- Malone, K. (2013). "The future lies in our hands": Children as researchers and environmental change agents in designing a child-friendly neighbourhood. *Local Environment*, 18(3), 372-395.
- Marcus, C. C. (1992). Environmental memories. In *Place Attachment* (pp. 87-112). Springer.
- Marcus, C. C. (2006). House as a mirror of self: Exploring the deeper meaning of home. *Nicolas-Hays, Inc.*
- Marcus, C. C., & Francis, C. (1997). *People places: design guidelines for urban open space*. John Wiley & Sons.
- Marzi, I., & Reimers, A. K. (2018). Children's independent mobility: Current knowledge, future directions, and public health implications. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(11), 2441.
- Masoumi, H., Rooijen, M. v., & Sierpiński, G. (2020). Children's Independent Mobility to School in Seven European Countries: A Multinomial Logit Model. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(23).
- Mikaniki, J. and Arezoumandan, R. (2014). Framework-Spatial Changes of Iranian-Islamic Cities in the Present Age (Case Study: Birjand City). *Negarineh Islamic Art*, 1(2), 83-94. [in Persian]
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Minh, A., Muhajarine, N., Janus, M., Brownell, M., & Guhn, M. (2017). A review of neighborhood effects and early child development: How, where, and for whom, do neighborhoods matter? *Health & Place*, 46, 155-174.
- Nicksic, N. E., Salahuddin, M., Butte, N. F., & Hoelscher, D. M. (2018). Associations between parent-perceived neighborhood safety and encouragement and child outdoor physical activity among low-income children. *Journal of Physical Activity and Health*, 15(5), 317-324.

- Olsen, J. R., Mitchell, R., McCrorie, P., & Ellaway, A. (2019). Children's mobility and environmental exposures in urban landscapes: a cross-sectional study of 10–11 year old Scottish children. *Social Science & Medicine*, 224, 11-22.
- Pakzad, J. (2014). Urban space design guide. Shahidi, Ministry of Housing and Urban Development, Deputy of Urban Development and Architecture. [in Persian]
- Pallasmaa, J. (2011). Eyes of the skin: the architecture of sensory perceptions (R. Ghods. Transs). Parham Naqsh, Ganj Hanar. [in Persian]
- Parent, N., Guhn, M., Brussoni, M., Almas, A., & Oberle, E. (2021). Social determinants of playing outdoors in the neighbourhood: Family characteristics, trust in neighbours and daily outdoor play in early childhood. *Canadian Journal of Public Health*, 112, 120-127.
- Percy-Smith B and Malone K (2001) Making children's participation in neighborhood settings relevant to the everyday lives of young people. *PLA Notes* 42: 18–22.
- Rabani, R. & Vahida, F. (2006). Urban sociology. Isfahan University. [in Persian]
- Ramioul, C., Tutenel, P., & Heylighen, A. (2020). Exploring with Children What Makes a City Child-Friendly. *Designing for Inclusion: Inclusive Design: Looking Towards the Future*,
- Rieh, S.-Y. (2020). Creating a sense of place in school environments: How young children construct place attachment. Routledge.
- Rollings, K. A., Wells, N. M., & Evans, G. W. (2015). Measuring physical neighborhood quality related to health. *Behavioral Sciences*, 5(2), 190-202.
- Saghatoleslami, A. (2020). Conceptual Analysis of Neighborhood Territory based on Residents' Perception using Geographic Information System (GIS) (Case study: Mashhad Neighborhoods). *Journal of Iranian Architecture & Urbanism(JIAU)*, 10(2), 193-209. doi: 10.30475/isau.2019.99030 [in Persian]
- Sebba, R. (1991). The landscapes of childhood: The reflection of childhood's environment in adult memories and in children's attitudes. *Environment and behavior*, 23(4), 395-422.
- Shojaei M., tavassoli A., & Mousavi, H. (2023). Developments of urban neighborhoods and childhood experience of mothers and daughters living in Tehra. *Social Problems of Iran*. 14(2), 103-127. doi:10.61186/jspi.14.2.103 [in Persian]
- Sobel, D. (1990). A place in the world: Adults' memories of childhood's special places. *Children's Environments Quarterly*, 5-12.
- Talen, E. (2018). *Neighborhood*. Oxford University Press.
- Tyagi, M., & Raheja, G. (2020). Are Children Independently Mobile to School Anymore?: A Comparative Study of Two Neighbourhoods in Kolkata, India. *Planning Post Carbon Cities: 35th PLEA Conference on Passive and Low Energy Architecture, A Coruña, 1st-3rd September 2020: Proceedings*.
- Ucci, M., Ortegón-Sánchez, A., Mead, N. E., Godward, C., Rahman, A., Islam, S., & Christie, N. (2022). Exploring the interactions between housing and neighbourhood environments for enhanced child wellbeing: the lived experience of parents living in areas of high child poverty in England, UK. *International journal of environmental research and public health*, 19(19), 12563.
- United Nations International Children's Emergency Fund. 1998. *The State of the World's Children*; Oxford University Press: New York, NY, USA.
- Wang, X., Huang, J., Qin, Z., Gan, W., He, Z., & Li, X. (2025). Is the Children's 15-Minute City an Effective Framework for Enhancing Children's Health and Well-Being? An Empirical Analysis from Western China. *Buildings*, 15(2), 248.
- Wenger, I., Kantartzis, S., Lynch, H., Schulze, C., & Jackson, J. (2024). Making secret hiding places: An occupation of childhood. *Journal of Occupational Science*, 31(1), 118-131.
- Woolcock, G., Gleeson, B., & Randolph, B. (2010). Urban research and child-friendly cities: a new Australian outline. *Children's Geographies*, 8(2), 177-192.
- Yun, J. (2021). *Neighborhood Effects of Social Capital on Children and Its Meaning for Adulthood Outcomes*. Cleveland State University.
- Zarei, F., Ahani, S., & Salehi, E. (2018). Exploring the Child-oriented in Traditional and New Tissues with Emphasize on Quality Factors, Case Study: Sanandaj. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 10(21), 323-336. [in Persian]

- Zhang, Z., Zhai, B., Hou, S., & Liu, S. (2024). Health Perspectives on the Impact of Historic Neighborhood Street Environments on Children's Activities. *Sustainability*, 16(17), 7345.
- Zhou, Y., Wang, M., Lin, S., & Qian, C. (2022). Relationship between children's independent activities and the built environment of outdoor activity space in residential neighborhoods: A case study of Nanjing. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(16), 9860.